

Szanowni Czytelnicy,

z ogromną radością oddajemy w Państwa ręce 125. tom czasopisma naukowego „Archeion”. Jak zawsze, wyrażamy głęboką nadzieję, że tegoroczne publikacje spotkają się z Państwa zainteresowaniem i uznaniem. Niezmiennie też zapraszamy do dyskusowania i dzielenia się swoimi spostrzeżeniami w tak szerokim i różnorodnym obszarze jak dziedzina archiwalna.

W tym wydaniu znajdą Państwo prace, które rzucają nowe światło na wielowymiarową perspektywę współczesnej archiwistyki. Każdy artykuł został starannie wyselekcjonowany, aby dostarczyć Państwu wartościowych poznawczo treści. Jako Redakcja dołożyliśmy wszelkich starań, aby zaprosić do współpracy Autorów reprezentujących różne szkoły archiwalne, a co za tym idzie – inne tradycje i odmienne podejścia. W tomie 125. znajdą Państwo analizy teoretyczne, studia przypadków oraz przeglądy najnowszych badań, które kształtują współczesną praktykę archiwalną. Autorzy poruszają szeroki wachlarz tematów: od zarządzania dokumentacją cyfrową, przez kwestie prawne i etyczne, po innowacyjne metody archiwizacji i udostępniania zasobu. Jesteśmy przekonani, że różnorodność prezentowanych treści przyczyni się do głębszego zrozumienia i refleksji nad kluczowymi zagadnieniami archiwistyki i zarządzania dokumentacją. Każdy z artykułów stanowi bowiem unikalny wkład w dziedzinę, oferując nowe spojrzenia i zachętę do dalszych badań.

Tom tradycyjnie otwiera zapis międzynarodowego wykładu archiwalnego z cyklu „Konarski Lectures”, wygłoszonego 23 października 2024 r. przez Geoffrey’a Yeopt. *Artificial Intelligence and the future(s) of archival theory and practice*. Gość trzeciej edycji spotkań archiwalnych, upamiętniających postać prof. Kazimierza Konarskiego, jest pracownikiem naukowym University College London, archiwistą, cenionym ekspertem w dziedzinie zarządzania dokumentacją oraz autorem licznych publikacji naukowych, w tym *Managing Records: A Handbook of Principles and Practice* (2003), *Records, Information and Data: Exploring the Role of Record-Keeping in an Information Culture* (2018) oraz *Record-Making and Record-Keeping in Early Societies* (2021).

Wykład wprowadza w tematykę zastosowania sztucznej inteligencji, ukazując, jak nowoczesne technologie mogą wspierać i przekształcać praktyki archiwalne. W dziale tomu wiodącego znalazły się trzy artykuły naukowe, które przedstawiają współczesne oblicza archiwistyki uwikłanej w nowe technologie. Pierwszy artykuł, zatytułowany *Envisioning Archival Images with Artificial Intelligence*, prezentuje przegląd literatury dotyczącej wykorzystania sztucznej inteligencji (AI) do poprawy dostępu do dokumentacji fotograficznej i zarządzania zasobami fotograficznymi. Jessica Bushey stawia ważne pytania dotyczące implikacji etycznych i zawodowych, które powstają w wyniku integracji narzędzi AI z metodami pracy twórców dokumentacji, archiwistów i użytkowników usług archiwalnych. Problematykę sztucznej inteligencji w kontekście ochrony danych wrażliwych kontynuuje artykuł pt. *Artificial Intelligence and Machine Learning at the Intersection of Privacy and Archive*, autorstwa Iori Khuhro, Erin Gilmore, Jima Sudermana i Darry L. Hofman. Autorzy skupiają się na newralgicznej dla archiwistów kwestii ochrony prywatności, rozważając możliwości wykorzystania technologii AI do identyfikacji złożonych i kontekstowo zależnych informacji osobistych. Artykuł wprowadza do dyskusji na temat etycznych i praktycznych aspektów stosowania inteligentnych systemów w archiwach, podkreślając konieczność odpowiedzialnego podejścia do zarządzania danymi. Szczególnie eksplorowaną przez środowisko archiwalne tematykę nowego standardu archiwalnego podejmuje Krzysztof Stencel w artykule *Records in Contexts jako model związków encji*. Autor przedstawia wybrane zagadnienia modelowania danych jako klasycznej techniki stosowanej w procesie budowy systemów informatycznych oraz podejmuje próbę interpretacji danych RiC. To pierwsza propozycja zastosowania polskiej terminologii archiwalnej dla pojęć użytych w nowym standardzie Międzynarodowej Rady Archiwów, zasługująca na szczególne podkreślenie.

W dziale „Studia i materiały” publikujemy sześć artykułów naukowych, które ukazują szerokie spektrum tematyczne badań prowadzonych przez polskie i zagraniczne środowiska naukowe. Tematyka afrykanistyczna w ujęciu archiwoznawczym została podjęta przez dwie Autorki – Wioletę Gierszewską (*Archiwa narodowe Ugandy i Rwandy*) i Magdalenę Niedźwiecką (*„Archives Africa” – internetowy katalog materiałów archiwalnych*). Polskie doświadczenia związane z tworzeniem archiwum z zasobem cyfrowym, wytworzonym w odpowiedzi na potrzeby chwili, przedstawiła Magdalena Heruday-Kiełczewska (*Archiwum Pomocy na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*). Kwestie zarządzania dokumentacją zostały przeanalizowane przy zastosowaniu metody studium przypadku przez Autorki

zagraniczne oraz polską badaczkę. Anneli Sundquist i Hilde Lange („*Fulfilling, but demanding*” – *Swedish recordkeeping in transition*) przedstawiają ewolucję „modelu nordyckiego” zarządzania dokumentacją na podstawie działalności szwedzkich agencji rządowych, natomiast Justyna Adamus-Kowalska (*Wybrane zagadnienia archiwizacji Internetu w kontekście rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych w administracji publicznej w Polsce*) skupia swoje zainteresowania badawcze na problematyce postępowania z materiałami publikowanymi w Internecie. Dział zamyka artykuł Marcina Smoczyńskiego (*Przyczynek do analizy kancelarii brytyjskiego Home Office w okresie międzywojennym*), który w sposób przyczynkowy traktuje o systemie biurowości i funkcjonowaniu kancelarii jednej z centralnych instytucji rządowych Wielkiej Brytanii.

Dział „Omówienia i recenzje” tradycyjnie prezentuje analizy i oceny najnowszych polskich i zagranicznych publikacji, które wnoszą istotny wkład w rozwój teorii i praktyki archiwalnej. Proponujemy Państwu sześć publikacji, w tym jedną omówioną przez dwóch Autorów, jednak w odmienny sposób. Naszym celem jest dostarczenie Czytelnikom rzetelnych i wszechstronnych informacji, które pomogą w wyborze wartościowych lektur oraz zainspirują do dalszych badań i refleksji nad współczesnymi wyzwaniami archiwistyki.

Tom 125. zamykają działy „Kronika naukowa” oraz „In memoriam”. W tym ostatnim publikujemy biogramy wspomnieniowe o niezastąpionych: naszej Koleżance redakcyjnej, wieloletniej zastępczyni redaktora naczelnego czasopisma „Archeion” dr Ewie Rosowskiej-Jakubczyk oraz wybitnej specjalistce w zakresie archiwoznawstwa i współpracy międzynarodowej, Dyrektorki Departamentu Popularyzacji Działalności Archiwalnej Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych dr hab. Annie Krochmal. Tom ten poświęcamy Ich pamięci, wyrażając naszą wdzięczność za lata pracy i oddania.

Redakcja